

İnsani, Vicdani Bir Diplomasi Modeli Olarak İdlib Çalışmaları

Bundan tam 11 yıl önce, Suriye'de çocuklar ellerini sıkı sıkı tutan babalarıyla birlikte güven ve huzur içinde olan son günlerini yaşadılar. 15 Mart 2011 tarihinden sonra Suriye'de hiçbir şey eskisi gibi olmadı. Çocukların yetim bırakıldığı ve tüm dünyanın seyirci kaldığı utanç dolu bu 11 yılda yaşanan savaş, tarihe Suriye Savaşı olarak yazıldı. 21. yüzyılda hâlâ savaştan bahsediyor olmak şüphesiz insanoğlunun en büyük zaafalarını, açgözlülüğünü en acı şekilde ortaya koyuyor. Bugün hâlâ Suriye'de, İsrail'in vurduğu Filistin'de, Rusya'nın işgal ettiği Ukrayna'da ve dünyanın daha pek çok ülkesinde insanlar din, dil, ırk fark etmeksizin zulme maruz kalıyor. Yıllar geçiyor, ülke isimleri değişiyor ama yaşanan zulüm hiç değişmiyor. Ne acı ki tarih hep tekerrür ediyor. Günümüzde hâlen devam eden tüm bu zulümlerin utancı bütün insanlığın utancıdır ve zulme sessiz kalan dilsiz şeytandır.

İHH ve Türkiye Dergiler Birliği (TÜRDEB) ortaklığıyla gerçekleştirilen "Türkiye'nin Dergileri İdlib'de" projesi kapsamında İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'ne giderek oralarda yaşanan gerçekliğe en net hâliyle şahit olduk. Şimdi de Suriye Savaşı'nın iç yüzüne tanık olduğumuz İdlib bölgesi ziyaretimizi, gerçekliği bilmenin ve görmenin getirdiği sorumluluk kaygısıyla kaleme almak ve taşıdığımız bu yükü paylaşmak gerekiyor. Öncelikle Suriye Savaşı'nın sebeplerini tüm gerçekliğiyle bilmenin, bölgede yapılan çalışmaları çok daha anlamlı kılacağına inanıyoruz. Bundan dolayı yaşanan savaşın iç yüzünü hatırlamak, iç dinamiklerini anlamak ve savaşa dair bir çerçeve çizmek, gerçekleştirilen tüm insani faaliyetlerin büyüklüğünü daha iyi kavramak adına önem arz ediyor.

Suriye Savaşı, Arap ülkelerindeki halkların özgürlük ve demokrasi talepleriyle mevcut rejimlere karşı gösteriler düzenlediği ve "Arap Baharı" olarak adlandırılan dönemde, 15 Mart 2011 tarihinde bir grup gencin aynı güdüyle rejim karşıtı gösteriler düzenlemesi üzerine rejimin askerî müdahalesi sonucu adım adım büyüyerek bugünlere geldi. Rejim ve muhalifler arasındaki çatışmalarla iç savaşa dönüşen süreç, dış güçlerin müdahalesiyle etkisi büyüyen, tüm dünyanın gözleri önünde tam anlamıyla bir insan hakları ihlali örneği olarak tarihe geçti. Rejimin orantısız güç uyguladığı, zaman zaman kimyasal silah kullandığı saldırılar ve Suriye ile sınırı bile olmayan ülkelerin çıkarları doğrultusunda dâhil oldukları bu iç savaş, iç savaş olmaktan çıkarak uluslararası güç dengesinde bir gövde gösterisi hareket alanı hâlini aldı. Bağımsız ve özgür bir devlet olan Suriye zamanla bölünerek parçalara ayrıldı. Rusya ve İran'ın yardımıyla Esad rejimi Suriye'nin yaklaşık %60'ının kontrolünü ele geçirirken, ABD eliyle bölgeye konuşlandırılan terör örgütü YPG/PKK kuzeyde ülkenin geri kalan kısmının 4'te 1'inde, DAESH de ülkenin %5'inde etkin hâle geldi. Muhalifler (Özgür Suriye Ordusu-ÖSO) ise, Türkiye sınırına yakın olan İdlib, Afrin, Tel Abyad ve Rasulayn bölgelerinde varlıklarını koruyor. Harita üzerinde şehir şehir tanımlanan bu parçalanmışlığın en gerçek hâlini ise bu şehirlerdeki Suriye halkı yaşıyor. Milyonlarca sivilin evlerinden edildiği ülkede 22 milyonluk nüfusun yaklaşık 6,6 milyonu göçe zorlanarak ülkesini terk etmek zorunda kaldı ve bu insanların 3,6 milyonu Türkiye'ye sığındı. 13 milyon sivil ise savaşın ortasında insani yardımlara muhtaç hâle getirildi. 2017-2020 yılları arasında yaklaşık 4 milyon Suriyeli, rejim güçlerinin saldırıları sebebiyle Türkiye sınırına yakın bölgelere göç etti. Bu insanların çoğu hâlen buralarda yaşam mücadelesi veriyor. Kontrolsüz ve güvensiz bir alana dönen Suriye toprakları, Türkiye'nin doğu sınırında terör faaliyetlerine de açık hâle geldi. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de sınırında yaşanan bu güvenlik tehdidine karşı Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı ve son olarak da Bahar Kalkanı harekâtlarını gerçekleştirdi. Bu harekâtların öncelikli sebebi, Türkiye'nin doğu sınırında tehdit unsuru olarak konumlanan YPG/PKK'nın varlığını sonlandırmaktı; bir diğer sebep ise bölgesel huzurun sağlanması ve savaştan kaçan Suriyeli sivilin yaşanan zulümden mümkün olduğunca korunmasıydı. Sınırında yaşanan ve 11 yıldır devam eden bu zulüm karşısında -tüm dünyanın aksine- büyük sorumluluklar üstlenen Türkiye, savaşın son bulması amacıyla yürütülen süreçte önemli bir rol oynadı. Türkiye ve Rusya ortaklığıyla imzalanan İdlib Ateşkes Anlaşması, 6 Mart 2020 tarihi itibarıyla İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi sınırları içerisindeki askerî faaliyetleri durdurdu. Bugün 4.250.000 Suriyeli, İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'nde son derece zorlu koşullarda hayatta kalma mücadelesi veriyor.

Uluslararası güç dengesinde önemli bir diplomasi süreci yöneten Türkiye'yi sahada da birçok sivil toplum kuruluşu (STK) temsil ediyor. Bu STK'ların en fazla öne çıkanlarından biri olan İHH İnsani Yardım Vakfı, Suriye Savaşı'nda üstlendiği sorumluluğun büyüklüğü sebebiyle kamu diplomasisinin başarılı bir örneği olarak dikkat çekiyor. İHH, İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'nde Türkiye ve Suriye'yi birleştiren bir tampon bölgede oldukça büyük çaplı bir insani yardım faaliyeti yürütüyor. Şahidi olduğumuz bu faaliyetlerden ilki, Türkiye sınırları içerisinde kurulmuş olan Reyhanlı Eğitim Köyü idi. Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde kurulan ve 18 Mayıs 2017'den bu yana faaliyet gösteren köy, savaşın yetim bıraktığı çocuklar için inşa edilmiş. 990 kişi kapasiteli büyük bir eğitim kompleksi olan bu köy, savaş mağduru Suriyeli çocukların beden ve ruhen sağlıklı yetişmesi için tüm detayların düşünüldüğü, güvenli ve huzurlu bir yuva olarak Suriyeli yetim çocuklara kucak açmış durumda. Reyhanlı Eğitim Köyü'nde barınan çocuklar, Suriye gibi kıymetli bir

yurdun bir sonraki nesli; dolayısıyla bu neslin yitip gitmemesi adına ortaya konan bütün çabaların anlamı çok büyük.

Cilvegözü Sınır Kapısı'ndan Babül Hava Sınır Kapısı'na doğru gittiğinizde, hemen yanı başınızdaki İdlib'de savaşın tüm gerçekliği ve tüm yıkımı, sarı bir toz bulutu olarak yüzünüze çarpıyor. Yağmur yağdıkça çamurlaşmış bu toprak arazilerde binlerce çadırı ve bu çadırların içinde yaşamaya çalışan milyonlarca Suriye vatandaşını görüyorsunuz. Evleri yıkılmış, ailelerini kaybetmiş, tüm hayalleri ellerinden alınmış Suriyeliler, yazın kavurucu sıcağına, kışın dondurucu soğuğuna rağmen gidecek bir evleri olmadığı için İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'nde yaşam ve ölüm arasında bir noktada, hayatta kalmaya çalışıyor. İHH'nin bu bölgede yaptığı yardımlar, Babül Hava'daki lojistik merkezinden çıkararak buradaki çadır kentlerde kalan insanlara yiyecek, giyecek, ısınma ve yaşama umudu oluyor. İHH tarafından kurulmuş olan Babül Hava lojistik merkezi hem 90 TIR'ı aynı anda alabilen devasa büyüklükteki bir depo hem de Suriyeli kadınların üretime katıldığı terzihaneleri, ekmek fırınlarını barındıran büyük bir lojistik merkez. Burada yapılan üretimler Suriye halkına giyecek, yiyecek, ekmek sağlamanın yanı sıra Suriyelilerin bizzat bu üretim sürecinin içinde bulunması, onlar için hayata dokunmak, değer katmak adına büyük önem arz ediyor. Bölgede briket evlerle kurulmuş kamp alanlarıyla dört duvarı olan sıcak bir yuvaya, açılan su kuyularıyla temiz içme suyuna olan ihtiyacı karşılama noktasında ortaya konulan çabaya, hasılı İHH'nin insani yardım faaliyetleri kapsamında üstlendiği sorumluluğa bizzat şahit olduk. Devletler üstü bir misyon edinerek güçlü bir STK örneğinin en gerçek hâli olan İHH, Suriye halkı için sadece en temel insani yardımları değil, bir nesli kurtarmaya yönelik uzun soluklu projeleri de hayata geçiriyor. Bu bağlamda bölgedeki faaliyetlerden belki de en önemlisi İHH tarafından yapılan okullar. Şüphesiz bu okullar, savaşın içine doğan Suriyeli binlerce çocuğun geleceğine kurulan köprüler olacak. İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'ndeki tüm kamp alanlarında, yetimhanelerde, hatta çadır kentlerde çocuklar için okullar kuran İHH, bir neslin hayal kurmasına ve hayallerini gerçekleştirmesine imkân sağlayarak bir toplumun geleceğine ışık tutuyor.

Uluslararası ilişkilerde, geleneksel diplomasiden farklı olarak hükümet dışı aktörler aracılığıyla devletler üstü çok aktörlü bir yumuşak güç kullanımı hâkimdir. Kamu diplomasisi üzerinden yürütülen bu yumuşak güç kullanımında STK'lar önemli bir rol üstlenir. İHH'nin Suriye'de yürüttüğü geniş çaplı faaliyetler de bu bağlamda güçlü bir kamu diplomasisi örneği olarak karşımıza çıkıyor. Sürdürülebilir bir insani yardım faaliyetini hayata geçiren İHH, bir STK'nın sınırlarını ve yapabileceklerini görmek açısından umut verici bir örnek olarak Türkiye için çok güçlü bir temsil görevi yürütüyor.